

דמוקי רב כחכמים דטובל והולך עד המנחה אין זה אלא דיעצד משום איסור רחיצה ציום הכפורים "אבל לכתחלה מזה מן המוצח להחמיל כשהחמה צראש האילנות" והיינו טעמא משום גמר החפלה שחיה עם זאת הכוכבים בשעת החמלת נעילת שערי שמים, עכ"ל, ומבואר דלכתחילה גם אליצא דרב צריך להתפלל ציום וא"כ אפשר דחשיב יום הוא שנחשיב צארבע חפלות משום דלכתחילה צריך להתפלל ציום ואע"פ שגם הצ"ח מודה שרק חמילת החפלה צריך להיות לכתחילה ציום, וא"כ אחי יש מקום לומר שאינו צריך להזכיר של שבת משום דקוף החפלה הוא כלילה, אמנם אפשר דמ"מ חשיב זמן חפלה של נעילה בשבת ושפיר חשיב יום הוא שנחשיב צד' חפלות.

אמנם לכאורה צירושלמי פ"ד דתענית משמע לכאורה דלרב יכול להתפלל לכתחילה נעילה כלילה דאיתא התם אחיה דאימא דרב אדא הוה סייר גולתיה דרב ציום נומא רבה אמר ליה כי חיחזי שמשא צריש דקלא הב לי גולתאי דליצלי נעילת שערים. מחלפא שיטתיה דרב חמן הוא אומר נעילת שערי שמים והכא אומר צנעילת שערי היכל מדללי צעוד היום, אמר רב מחנה על ידי דהוה רב מאריך צללותא קגיא הוה מגיע לנעילת שערי שמים, ע"כ, ואי נימא דלכתחילה צריך להתפלל ציום אחאי לא משני ליה דרב החמיל להתפלל נעילה כשהחמה צראש האילנות משום דס"ל דלכתחילה צריך להתפלל ציום ומשמע לכאורה דאף לכתחילה יכול להתפלל כלילה וי"ע.

יבואר אם מי שאינו מתענה או בשביל ישראל לא התענו אם מתפללים נעילה

ונסתפקתי לדברינו דחפלת נעילה נחנה משום התענית אם מי שאינו מתענה יכול להתפלל נעילה ביחיד או כש"ץ, דאפשר דעיקר חפלת נעילה אינו אלא חפלה ציום התענית וכמו שמבואר צמנה ריש פ"ד דתענית דצתעניות ומעמדות מתפללים ג"כ נעילה וכלשונו הזה של הרמב"ם שהזכרנו וז"ל וכן תקנו חפלה אחר חפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה "ציום התענית" עכ"ל, וא"כ אם אינו מתענה לכאורה אינו יכול להתפלל חפלת נעילה.

מתפללים חפלת נעילה, אמנם יש לעיין אם בזמן שהיה חנוכה בית המקדש בזמן שלמה שלא התענו צאותה שנה ציוה"כ אפשר דלא התפללו נעילה בשנה זו וי"ע.

ויעויין בספר מועדים וזמנים ח"ו שנסתפק אם ציוה"כ שהיה בזמן שחינו את הבית ואכלו ושתו אם היה אפשר לעבוד עבודת יוה"כ בלא התענית, וכתב צס הזרע אברהם צסמו של האו"ש שכתב דחינו את הבית קדש הקדשים בעבודת יוה"כ של אותה שנה ומבואר דהיה עבודת יוה"כ גם בלא התענית ויעויין שם שנסתפק צס"ץ שאינו מתענה אם יכול להתפלל מוסף ציוה"כ משום דעבודת יוה"כ אפשר דתלוי בהתענית יעו"ש.

אמנם אפשר לומר דכל שהציבור מתענה חשיב יום התענית לכל ישראל, וכל ישראל

בעניין אם ראוי לאחר אמירת י"ג מדות בנעילה אחר התפלה כדי שיוכלו לעשות

ברכת כהנים

[אחי"ת 1234567]

והרמ"א כתב וצמדינות חלו א"א אצינו מלכנו
צמנחה וצסימן תרכ"ג כתב הרמ"א דציוה"כ
שחל להיות בשבת אומרים אצינו מלכנו צנעילה,
וצציאור הגר"א כתב דדעת המחבר שכתב
דאומרים אצינו מלכנו צמנחה משום דצנעילה
מאי דהוה הוה והיינו דאחר נעילה כבר עבר
זמן הגזר דין וכבר אי אפשר לצטלו ולהכי
אומרים אצינו מלכנו צמנחה אבל הרמ"א ס"ל
דגם אחר נעילה אפשר לצקש עדיין וכמש"כ
הטרומת הדשן שאין הצימה מסתלקת עד
שיגמרו ישראל סדריהם, ולהכי שפיר כתב
צהגהות מימוניות שיכולים לומר הפזמונים אחר
נעילה אבל המחבר לא ס"ל הכי דאחר שגמר
התפלה מאי דהוה הוה.

אמנם גם צלא"ה נראה פשוט אמאי לא הביא
השו"ע את דברי הגהות מימוניות
משום דדעת השו"ע שצלא"ה אי אפשר לומר
הפזמונים בתוך התפלה, והוא משום שלדעת
השו"ע אין אומרים פזמונים כלל בתוך התפלה
כמש"כ צסימן ס"ח דאין אומרים קרובין בתוך
צרכות ק"ש דמקום שאמרו לקצר אינו רשאי
להאריך ולהכי לא הביא דעתו צזה כלל.

כתב צהגהות מימוניות הלכות שציתת עשור
מנהגי יום הכפורים וז"ל וכן אצינו
מלכנו של מנחה מדלג עד לנעילה כדי להחפול
נעילה ציום כמבואר במקומו, "וכן כל הפזמונים
שנוהגים לומר צנעילה דחה עד לאחר נשיאות
כפים כדי שיהא נשיאות כפים ציום ואז מושך
צפזמונים ואח"כ א"מ עד הלילה", עכ"ל.

אוצר החכמה

והביאו המגן אברהם סימן תרכ"ג ס"ק ג'
וז"ל ולכתחלה אם הזמן קצר יאמרו
הפיוטים אחר התפלה כדי שיהא נשיאות כפים
ציום, עכ"ל, וכן כתב צמ"צ שם.

וידידי הרב המופלא חו"צ טובא ר' שמואל
צנימין שפירא שליט"א העירני צזה
אמאי לא הביא צשו"ע מש"כ ההגהות מימוניות
לאחר הפזמונים אחר התפלה, ומשמע דס"ל
דאין ראוי לעשות כן.

ואפשר לומר צפשיטות דהנה השו"ע כתב
צסימן תרכ"צ ס"ג דאם חל יוה"כ
להיות בשבת אומרים אצינו מלכנו צמנחה

סימן יב

בענין אם יש חיוב תשלומין לתפילת נעילה

נשאלתי במוצאי יוה"כ על דבר מי שהרגיש שלא בטוב בזמן תפילת נעילה ולא יכל להתפלל תפילת נעילה, אם צריך להשלים תפילתו כמו כל מי שלא התפלל שמשלים תפילתו בזמן תפלה הסמוכה לה.

משום תענית יוה"כ וזוה כיון שכבר עבר יוה"כ לא שייך להשלימו או דנימא דכל שנתחייב תפלה אפי' שהוא מחמת אותו מאורע שהיה באותו היום מ"מ כיון שנתחייב זה צריך להשלימה ככל תפלה שלא התפלל אותה בשגגה שצריך להשלימה.

והנה צפרי מגדים אורח חיים צמשצנות זהב סימן ק"ח ה' וז"ל ואם שכח מנחה ונעילה מתחברא דיתפלל חוצה ואח"כ נעילה ואח"כ מנחה כסדר, ואפשר כיון דזמן שניהם שוין חדיר קודם, ומכל מקום נעילה מאוחרת לדידן, עכ"ל, אמנם במחזיק ברכה לרבינו הגאון החדיד"א באו"ח שם ס"ק ב' כתב בשם אלפסי זוטא להרמ"ע מפאנו, וז"ל מוסף ליחא בתשלומין שהוא אינו משלים ואין אחרים משלימין לו, ונעילה הכי נמי, וכו' עכ"ל,

והנה צפשוטו הוא מבואר בדברי הראשונים ריש תפלת השחר, דהנה התוס' ברכות כ"ו א' כתבו שאם טעה ולא התפלל מוסף, אינו מתפלל ערבית שחים, וטעמם זוה שאין יקרא פסוקי הקרבנות שצמוסף וכבר עבר זמן מוסף, וגם לא תקנו תפלת מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו וזכה"ג עבר זמנו בטל קרבנו וכו' עכ"ל, ומשמע מדבריהם שאלמלא שני הטעמים הללו היה צריך להתפלל ערבית שחים כדי להשלים תפלת מוסף, ואע"פ שתפלת מוסף כל חיובה אינה אלא מחמת מאורע של אותו היום שהוא שבת או יו"ט וכשעבר זמנו לא שייך להשלימו ומבואר מדבריהם דכל תפלה שנתחייב זה אע"פ שהוא משום מאורע אותו היום מ"מ כל שנתחייב זה חייב להשלימה אלא שצמוסף כיון דאין חיובו אלא משום הקרבן זוה אמרינן עבר זמנו בטל קרבנו ולכן אין תשלומין למוסף, וא"כ הוא הדין אם לא התפלל נעילה צריך להשלימה בערבית, שגם תפלת נעילה אע"פ שחיובה מחמת מאורע של אותו היום דיוה"כ

והנה כבר נשאלו ע"ז מפוסקי זמננו וצבט הלוי ח"ה סימן ס"ז האריך בזה ומסיק דאין תשלומין לנעילה, והאריך בזה בספר משמר הלוי חגיגה לחלוק וס"ל דצריך להשלימו.

והנה צפשוטו של דברים שורש הספק הוא אם תפלה שאינה מחוייבת אלא משום מאורע שחל באותו היום אם שייך להשלימה דכל התפלות אין חיובם דווקא משום אותו היום ולכן שייך להשלימם אבל נעילה שכל חיובו אינו אלא

מ"מ יש לה תשלומין, משום דלא שייכי הני
עעמי של החוס' הנ"ל.

אמנם בחידושי הרשב"א ברכות שם כתב
דמוסף אין לה תשלומין משום וכו',
ועוד נ"ל הטעם "לפי שכל תפלה שהיא נוספת
מחמת מאורע היום, אין ראוי להשלימה ביום
אחר, כיון שכבר עבר מאורע היום". אבל שאר
תפלות כיון שהם ראויות בכל יום יש להם
תשלומין ביום אחר. ע"כ, וכן כתב גם בחשוכה
הרשב"א ח"א סימן תמ"ז, וכן הוא בחידושי
המאירי שם בד"ה מוסף שכתב, וז"ל מנאמי
לקצת גאונים שאמרו שאם עבר היום אין לתפלת
מוסף תשלומין שעיקרה להזכרת הקרבן, ואין
קרבן כלילה, וכן כתבו "שכל תפלה הנוספת
מחמת מאורע שביום, אם עבר היום אין לה
תשלומין, שאין תשלומין אלא לתפלות הראויות

לכל יום", עכ"ל, ומבואר לפי טעם זה שאין
תשלומין לתפלה שנתקנה מחמת מאורע היום
ולפ"ז הכי נמי אין תשלומין לתפלת נעילה שאין
חיובה אלא מחמת מאורע של אותו היום
דיוה"כ, ויעויין בחידושי הריטב"א ברכות שם
שכתב גם בלשון הזה "שכל תפלה שבאה לחובת
היום מחמת המאורע של אותו יום, אם לא
התפלל אותה באותו יום אין לה תשלומין כלל",
כיון שעבר זמנה לגמרי, אבל שאר תפלות שראוי
לאומרן בכל יום ויום יש להן תשלומין אפילו
ביום אחר, עכ"ל, ומבואר מדבריו כנ"ל ונמצא
דנחלקו בזה הראשונים דלשיטת החוס' שלא
כתבו סברא הנ"ל שתפלה שנתקנה מחמת
המאורע אין חוזרים עליה כ"ל דגם לנעילה יש
תשלומין אבל להרשב"א והריטב"א והמאירי
מבואר מדבריהם דאין תשלומין לנעילה.

בגדר זמן תפלת נעילה ואם מתפללים אותה אחר גמר קדושת יום הכפורים

והנה נחלקו בירושלמי ריש פ"ד דתענית
אימתי היא זמן נעילה רבנן דקסרין
אמרין אחפלגין רבי יוחנן ורב, רב אמר נעילת
שערי שמים אפילו כלילה, ורבי יוחנן אמר נעילת
שערי היכל דהיינו ביום אחר הדלקת הנרות,
ומסקנת הרא"ש והרמב"ם והגה"מ וכן כתב
השו"ע סימן תרכ"ג דאין להתפלל תפלת נעילה
אלא ביום, והב"ח כתב דאין לפקפק על מנהג
העולם בזה, ואפשר לסמוך על הרי"ף ודעימיה
דס"ל דקיי"ל כרב יעו"ש צ"ח סימן תרכ"ג
בארוכה שכתב דגם הרא"ש ס"ל כהרי"ף בזה
וכן הוא המנהג בכל ישראל שגומרים תפלת
נעילה אחר לאת הכוכבים.

והיה מקום לומר דמנהג ישראל להתחיל ביום
ולסיים כלילה וזה אפשר דחשיב כמתפלל
ביום כיון שהתחיל ביום, אמנם כבר נמצא במג"א
סימן ק"י דלא מהני להתחיל ביום אלא לריך לסיים
בזמן תפלה ויעויין ערוך השולחן שם ונ"ע.

אמנם הראוני בספר האשכול שכתב בריש
הלכות תפלת המנחה צענין מה שנשאל
רב האי אם התחיל להתפלל מנחה צע"ש וגומר
אחר הלילה אם להתפלל י"ח או ז' ברכות
והאריך שם בזה אבל סיים שם דבחול גומר י"ח
אפי' כלילה, הוצא צבאר היטב ומבואר דסגי
להתחיל בזמן התפלה ונ"ע.

ולבאורה יש לומר דאפי' להחוס' דס"ל
 חפלה שנחקנה משום המאורע יש
 לו תשלומין מ"מ נעילה יש לומר דאין
 תשלומין, דהנה יש להסתפק ספק גדול ^{אומר החפלה} צעיקר
 גדר זמנה של חפלה נעילה לרצ דס"ל דזמן
 חפלה נעילה הוא כלילה וכדס"ל צימא דף
 פ"ז ע"ב דנעילה פוטרת את של ערבית וכן
 מצואר בגמ' צימא דף פ"ח ע"א דלחנא
 דצרייתא אין צעל קרי טובל מן המנחה
 ולמעלה שהרי יכול לטבול כלילה צמוצי יוה"כ
 ולהתפלל נעילה כלילה להכי לא החירו לו לטבול
 ציום ומצואר דס"ל דעיקר חפלה נעילה כלילה,
 ויש לעיין אם הוא משום דמוסיפין מחול על
 הקדש ולהכי חשיב אכתי יוה"כ או דאפי' דאינו
 יוה"כ אכתי זמן נעילה הוא ואפשר דגדרה
 וענינה דכל שהוא עדיין מתענה אפי' שאינו
 מוסיף מחול על הקדש כל שלא התפלל ערבית
 אכתי חשיב יום התענית ואכתי מתפלל חפלה
 התענית.

והנה ברבנו מנחם צפ"א משציתת עשור ה"ו
 כתב וז"ל וראינו קדמונינו החסידים
 ז"ל שהיה מנהגם להתחיל ולנוס מצעו"י
 ולהאריך בחפלה עד שיעור חצי שעה ועוד
 מן הלילה של מוצאי יוה"כ וג"כ נהגו שלא
 להתפלל חפלה נעילה עד קרוב לצהש"מ כדי
 שלא יפגעו בחוספת שהיא מאות עשה
 מדרבנן ואע"פ שחוסת והיא יציאת הכוכבים
 אין כאן חשש ברכה לבטלה "שהרי קדש הוא"
 אע"פ שאחד עשר וודאי, עכ"ל, ומצואר
 דצרינו דהא דמתפללים נעילה כלילה הוא

משום שהוא קדש ומשום חוספת יוה"כ
 צינחתו.

ושמעתי שצנית מדרש נכד צירושלים לא
 היה סיפק בידם להתחיל חפלה
 נעילה אלא אחר נחת הכוכבים דר"ת, והכריזו
 שמי שחלש לבו יעשה הצדלה וינחו מקצת
 אנשים אבל אמרו להם שאין יכולים עוד
 להתפלל נעילה, ושמעתי ששאלו למרן הגרמ"ק
 שליט"א ואמר דיכולים להתפלל נעילה גם
 אחר שהצדילו על הכוס כדאיתא בגמ' יומא
 דף פ"ח ע"א דלרצ דס"ל דזמן חפלה נעילה
 כלילה מי שצריך לטבול לקריו לא יתפלל
 נעילה עד הלילה ויטבול קודם חפלה נעילה
 ורק אח"כ יתפלל נעילה, וצפשומו מצואר
 דאע"ג שכבר הפסיק תעניתו ע"י הטבילה
 מ"מ יכול עדיין להתפלל חפלה נעילה והכי
 נמי אע"פ שכבר אכלו יכולים עדיין להתפלל
 חפלה נעילה.

אמנם לבאורה היה נראה צפשיטות דכל
 שכבר הפסיק תעניתו אינו יכול
 להתפלל נעילה, אלא דהתם מעיקר הדין חייבי
 טבילות טובלין ציום ואינו צכלל איסור רחיצה
 שהרי אינו רחיצה של תענוג, אלא שכל שאי"צ
 לטבול ציום דחינן ליה ללילה ואע"פ שלא הצדיל
 מ"מ קיל יותר מטבילה ציום, שאינו אלא
 חוספת יוה"כ, אבל כל שאכל והפסיק תעניתו
 קשה מאוד לומר שיכול עדיין להתפלל נעילה
 וצ"ע.

יבואר דלמג"א והט"ז אין קדושת השבת נמשכת ואיסור מלאכה קודם הברלה אינו
אלא משום מצוות הברלה

[מח"ס חת"ת 1234567]

מחקיים ההיא דרצ דמתפלל נעילה זלילה ונ"ע.

ובן מבואר מהמג"א סימן חל"א שכתב וז"ל דמי
שהתחיל לאכול במוצאי פסח מצעו"י, וגמסך
סעודתו עד הלילה, ועדיין לא התפלל והצדיל, נ"ע
אם מותר לאכול חמץ, דלכאורה נראה שמותר
לאכול חמץ, "דכיון דחשכה לילה הוי כחול לכל
מילי" אלא שחכמים אמרו שאסור לעשות מלאכה
עד שיצדיל בחפלה, אבל איסור אכילת חמץ אין
חלוי בהצדלה שהרי אף צה"מ אסור לאכול חמץ
ולכן כיון שחשכה מותר לאכול חמץ.

והנה למש"כ צמגן אברהם סימן חפ"ט ס"ק ז'
וני"ל דמותר לספור אחר נ"ה אפי' לא
התפלל עדיין ערצית אפי' צמ"ש דהא לילה הוא
לכל מילי ואפי' לקדש ולהצדיל מותר קודם חפלי
ומזכי ר"ה צ"ה כמ"ש סי' ער"א ורנ"ג וסי'
רס"ז, ובס' חנוכה הצי"ת חמה על מה שנהגו לספור
קודם ההצדיל דהרי עדיין שבת הוא ע"ש וני"ל דאין
צריך כלום "דצחמת שבת כבר חלף והלך לו" רק
שאסורי' במלאכה עד שיצדיל כנ"ל, עכ"ל, ומבואר
מהמג"א דס"ל דאין קדושת השבת נמשכת כלל
אלא שאסור במלאכה עד שיצדיל ולדידיה נ"צ איך

יבואר באיזה אופן יכול לאכול חמץ אחר צאת הכוכבים קודם הברלה

ושמעתי משמו של הגאון ר' אברהם
גנחובסקי שליט"א שאמר בזה
דנפק"מ שיכול לשחוט מים שנמצאנו בכלי חמץ
אחר צרכת המזון קודם הצדלה.

ושמעתי מידידי הרה"ג ר' משה מייט
שליט"א דאפשר לומר דאיירי שצריך
המוציא ולא הספיק לאכול כזית מצעו"י וזוה
אינו צריך להזכיר של שבת כיון שלא אכל כזית
מצעו"י, וכ"כ בקצות השולחן סימן רנ"א דכלא
אכל כזית מצעו"י אינו מזכיר ר"ה בצרכה"מ
ובזה יכול לאכול חמץ בתוך סעודתו שאינו
מפסיד בזה מלהזכיר ר"ה, ויעויין באשל אברהם
להגאון מצוטטשטש זל"ל סימן קפ"ח שכתב שגם

(ולכאורה לא יזויר דין זה שיוכל לאכול חמץ
קודם הצדלה, דבתוך סעודתו יהא
אסור לאכול חמץ משום שלא יוכל להזכיר יעו"י
בצרכה"מ דהוי כחתי דסתרי וכמש"כ צמ"צ
שם, ואחר צרכה"מ אסור לאכול חמץ שהוא
קודם הצדלה, ואפשר דצרגיל לצרך צרכה"מ על
הכוס יכול לשחוט קודם הצדלה כמש"כ המג"א
סימן רנ"ט סק"ז ואיירי שרונה לצרך צרכה"מ
בחמר מדינה שהוא שבת, וזוה אמרינן דמותר
לשחוטו אף שהוא קודם הצדלה ופשוט.

והעירוני דלהחזיק כוס של שבת של חמץ בצרכת
המזון שמזכיר חג המנוחות הזה הוי נמי
חתי דסתרי אמנם אינו מוכרח כ"כ ונ"ע.

צבגון שאכל פחות מכזית מצעו"י נריך להזכיר
וכן מצואר צביאור הגר"א סימן תרנ"ה לגבי
סעודת פורים.

ושמעת' עוד לצאר צפשיטות דאיירי צהנכנכ
לציתו צמוצ"ש ואין לו אלא כוס אחד

1234567

יבואר כמה ראיות מדברי רבותינו האחרונים דס"ל דקדושת השבת אינה נמשכת

1234567

אחר הלילה

אחרים מותר לעשות חפציו מדאמר אסור לו
לאדם כו' משמע דוקא צענמו וזה פשוט אלא
שהרצ רמ"י כתב דכיון שלא צריך צ"ה לא הסית
דעתו מן השבת ואינו נכון לפי ע"ד וכו' עכ"ל,
ולדעת הט"ז נמי צ"ע כנ"ל איך מתפלל ועילה
בלילה וצ"ע.

ובן לכאורה להרמז"ס דס"ל דחוספת יוה"כ
אינו אלא לחיובי חענית אצל לא לאיסור
מלאכה כמצואר צרמז"ס פרק א' משציתם
עשור ה"ו וז"ל כשם ששבות מלאכה צו צין ציום
צין צלילה כך שבות לעינוי צין ציום צין צלילה,
וצריך להוסיף מחול על הקדש צכניסחו וציציאתו
שנאמר ועניתם את נפשותיכם צתשעה לחדש
צערב, כלומר התחיל לצום ולהחטות מערב
חשעה הסמוך לעשירי, וכן ציציאה שוהה צעינוי
מעט מלילי אחד עשר סמוך לעשירי שנאמר
מערב עד ערב חשבתו צצחכם, עכ"ל, ומצואר
דלהרמז"ס לא נאמר חוספת ציוה"כ אלא
למנוות עינוי אצל לאיסור מלאכה לא נאמר
חוספת וא"כ א"א לומר דלהרמז"ס קדושת
יוה"כ נמשכת עד שיצדיל שהרי לאיסור מלאכה

ובן מצואר צמגן אצרהס סימן תרכ"ד שכתב
לעניין אם נוהג עינוי יוה"כ קודם
הצדלה, וז"ל דמותר צרחילה וצכולס קודם
שיצדיל, עכ"ל, וצפשיטות גם מותר לו לשחות
כמו שמוחר לשחות מים קודם הצדלה צכל
מוצאי שבת, וכ"כ מרן הגרי"ז צקונטרס על
יומא, ומצואר כמשנ"ת דצמוצ"ש מיד קדושת
השבת חלף הלך לו כלשונו של המג"א אלא
שאסור צמלאכה עד שיצדיל.

ובן מצואר צט"ז אורח חיים סימן רס"ג ס"ק
ג וז"ל ומ"ש הרצ רמ"י דקדושת שבת
נמשכת ממילא עליו הוא דצר צלחי מחקיים כלל
לפע"ד" ואדרבא צגמרא פרק שואל דף ק"ג
לא מוכח כן דאי' החס משום ראצ"י אסור לו
לאדם שיעשה חפציו קודם שיצדיל משמע
איסורא צעלמא איכא אצל לא קדושת שבת ממש
וכן פירש"י א"כ שם צמה דאית' א"ל ר' אצא
לרב אשי צמערבא אמרי' הכי המצדיל צין קודש
לחול ועצדינן צורכין ופירש"י שאמירה זו ללות
את המלך להיכרא צעלמא ואף על גב דלא
אצדיל עדיין צתפילה, ומוכח ג"כ החס דע"י

ליכא תוספת כלל וע"כ ללא נאמר תוספת צעיקר
קדושת היום אלא לאיסור עינוי וא"כ א"א לומר
דתפלת נעילה מתפללים ^{למחית 1234567} צלילה משום תוספת וי"ע.
^{אוצר החכמה}

תוספת להרמז"ס אפי' מדרבנן, ולדבריו שפיר
איכא למימר דלהרמז"ס מתפלל נעילה צלילה
משום תוספת יוה"כ דחייל עליה מדרבנן.

אמנם צביאור הגר"א סימן רס"א ס"ב
בתחלתו כתב דגם לדעת הרמז"ס
מדרבנן יש מצוה בתוספת וראיה ממה שהיו
תוקעין להפריש העם ממלאכה מצעו"י, ודלא
כהב"י דמשמע מדבריו דס"ל דליכא מצוה של

אמנם אפשר דלהרמז"ס ליכא מצוה מדרבנן
אלא בתוספת שבת מלפניה שיכול
להמשיך השבת בקבלה אבל תוספת שבת לאחריה
דליכא קבלה אפשר דלא ממשיך קדושת שבת
עליה להרמז"ס וי"ע.

יבואר דתפלת נעילה אינה אלא מפני התענית ואינו תפלה משום קדושת היום

ונראה בזה דהנה הרמז"ס צפרק א' מהלכות
תפילה ה"ו כתב וז"ל וכן תקנו תפלה
אחר תפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה "ציום
התענית בלבד כדי להוסיף תחנה ובקשה מפני
התענית" וזו היא התפלה הנקראת תפלת נעילה
כלומר נגעלו שערי שמים צעד השמש ונסתרה
לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת
החמה, עכ"ל, ומבואר דיסוד ועיקר תפלת
נעילה הוא משום יום התענית ואינו תפלה
משום קדושת יוה"כ, וכמו שתפללים תפלת

נעילה בכל תעניות ומעמדות וע"כ דהוא תפלה
משום התענית, וא"כ אפשר דכל שעדיין לא
הפסיקו תעניתם אפי' צלילה עדיין מתפללים
תפלת נעילה דאכתי יום התענית הוא לדידיה.

ואע"פ שהמתפלל ערבית צלילה שאחר
התענית אינו אומר ענוו שכבר אינו
יום התענית אבל כל שלא התפלל ערבית אכתי
יכול להתפלל נעילה משום שהתענית ממשיך
לדידיה וי"ע.

יבואר דאע"פ שגמר קדושת היום הוא בצאת הכוכבים מ"מ אין הבימה מסתלקת עד
שיגמרו ישראל סדריהם

תרכ"ג, ומבואר ללא נגמר ונחתם הדין של
ישראל אלא כשגמרו ישראל סדריהם, ולפ"ז
נראה דלהכי שייך עדיין להתפלל תפלת נעילה
משום שהיא תפלה שנתקנה ציום היום ואע"פ
שאינה תפלה משום קדושת יוה"כ, כיון
שהתענית והגמר דין על הכפרה וחיטוס גז"ד
של כל אדם אינו נגמר אלא כשיגמרו ישראל

ויעוין בחרומת הדשן סימן רע"ח שכתב וז"ל
דנמצא בנימוקי צמחאי יוה"כ דאין
הדין והצימה מסתלקת עד שישלימו ישראל
סדריהם. ואף על גב דכבר פנה היום ותוספות
יוה"כ אינה אלא עשה, אלא חציבים ישראל לפני
המקום דהקצ"ה מנהיג צ"ד של מעלה אחר
סדריהם, עכ"ל, והובא דבריו צבית יוסף סימן

סדריהם, להכי זמן תפלת נעילה הוא ג"כ
כלילה.

ויש להעיר דמ"מ איך מזכיר יום הכפורים
בתפלתו ואומר מקדש ישראל ויוה"כ וכזר
קדושת יוה"כ חלק הלך לו וי"ל כיון דכפרת
יוה"כ עדיין מתלח תלי וקאי עד שיגמרו סדריהם
אכתי יכלול לומר מקדש ישראל ויוה"כ שמכח
קדושת יוה"כ מתכפר לנו חטאינו והחיתום על
הכפרה נעשה גם אחר גמר קדושת יוה"כ ול"ע.

ויעויין ברמב"ם פרק ה' הלכות תפילה הט"ו
ו"ל מנהג פשוט בכל ישראל שאין
נפילת אפים בשבתות וצמועים ולא בראש השנה
ולא בראשי חדשים ובחנוכה ובפורים ולא במנחה
של ערבי שבתות וימים טובים ולא בערבית שכל
יום, ויש יחידים שנופלים על פניהם בערבית,
וביוה"כ בלזר נופלים על פניהם בכל חפלה
וחפלה "מפני שהוא יום תחנון ובקשה
ותענית", עכ"ל, ומבואר דיוה"כ מלזר קדושת
היום הוא יום תחנון ובקשה ותענית וא"כ י"ל
דאע"פ שקדושת היום הוא הסיבה שהוא יום
תפלה ובקשה, מ"מ היום התענית ויום התחינה
והבקשה ממשיך גם אחר גמר קדושת היום
ומתקבל התפלה לרצון ע"י תפלת הנעילה.

ולמשנ"ת נראה דאפי' להחוס' דס"ל דמוסף
אם לא היה במקום הקרבן היה
נריך להשלימו היינו טעמא משום דכל שנתחייב
בעבודת ד' שהיא התפלה באותו יום ולא עשה
חייב להשלימה ואפי' שנתחייב זה מחמת מאורע
היום, כיון שמוף סוף נתחייב באותה תפלה

שהיא עבודת ד' באותו היום נריך להשלימה,
משא"כ תפלת נעילה לא נתחייבנו זה משום
שיוה"כ נתחייב זה להתפלל תפלה נוספת, אלא
שבעת זרה הוצרכנו להתפלל תפלה נוספת
לקבלת התענית והתפלה וזוה כיון שעבר זמנה
ואינו עת זרה לא שייך להשלים תפלה זו שאין
חיובה כשאר התפלה שהיא עבודה שחייבים זה
לד' יחזרוך וזוה נריך להשלימה.

והנה הרי"ף בצרכות דף כ"א כתב אהא דאמר
רב יהודה שמי שהתחיל להתפלל וזכר
שכזר התפלל פוסק ואפי' באמצע ברכה, מיירי
כגון שהתחיל להתפלל אדעתא דחובה וזכר שכזר
התפלל פוסק שאם יגמור אותה אדעתא דחובה
"הוי כמקריב שני תמידין" ואינו יכול לגמור
אותה אדעתא דנדבה כיון שהתחיל אותה אדעתא
דחובה, עכ"ל, ובהגהות הראצ"ד ברכות דף י"ג
עמוד א' כתב אהא דאמר אברהם גם אני תמהתי עליו
בהלכות, וכן תמהתי על הגאון מה ראה לומר
בו אסור כל חוסין, אי משום דאמר שמואל [דף
כא א'] פוסק ואפילו באמצע ברכה, אן אם רצה
פוסק קאמרינן אכל חובה לפסוק לא אמר, לא
ליחיד ולא ללזר, והרי נזר מוסיפין תפילת
נעילה בחובה ואין זה משום כל חוסין, עכ"ל.

ויעויין בעמק ברכה תפלה סימן ב' שיישב בזה
דדוקא תפלה שהיא במקום קרבן הוי
כל חוסין, אבל נעילה שלא תקנוה כנגד הקרבן
אלא משום אפוש רחמי בעלמא לא שייך ביה
כל חוסין, והם הם הדברים שאמרנו דתפלת
נעילה אינה אלא תפלה משום אפוש רחמי.

סימן יג

**בענין מי שהתפלל תפילה לשם מנחה ונזכר שכבר התפלל
אם יכול שתעלה לו לערבית ובענין מי שהתפלל נעילה אם
יכול לעלות לו למנחה**

[אח"ח 1234567]

[אוצר החכמה]

לנפלה אפשר שתעלה לו לערבית והוי כדדיעבד
ו"ע.

ושורש הספק בזה אם נימא דכוונה לשם
תפלה אחרת מפסקת התפלה בדומה
למה שאמרו בזבחים דף ז' דהשוחט עולה לשם
שלמים לא ינא ידי חובתו והשוחט עולה לשם
חולין ינא ידי חובתו ומשום דאמרינן דמינה
מחריב זה שלא מינה לא מחריב זה, והר"ן
בר"ה פ"ד כתב האי סברא לגבי מי שחקע
לחנק התינוקות שלא ינא אפי' אם החוקע לשיר
ינא והיינו משום דכוונה לשם מצוה אחרת
אמרינן דמינה מחריב זה, וכ"כ סברא זו לענין
מי שחקע תקיעה לשם תקיעה שלפניה אינו יוצא
תקיעה של לאחריה יעו"ש והכי נמי יש לומר
כן הכא דכוונה לשם תפלה אחרת מפסקת
התפלה, או דתפלת שחרית ומנחה אינם חלוקים
כלל ותפלה אחת הם ולכן לא תשיב שכיון לשם
מצוה אחרת ו"ע.

והראוני בשו"ת שואל ומשיב מהדורה א' חלק
ג' סימן קע"א שנשאל כמה שאירע
להשואל שחשב להתפלל תפלת המוספין ביום
טוב של פסח וטעה והתפלל של שחרית וחזר
להתפלל תפלת המוספים ואח"כ עלה בדעתו

יש לעיין במי שטעה והתפלל שחרית אחר
חלות היום אם תעלה לו אותה תפלה
לתפלת מנחה אע"פ שכוונתו היה לשחרית מ"מ
כיון שלא ינא בתפלתו יד"ח שחרית שהרי עבר
זמנה תעלה לו אותה תפלה למנחה או לכל
שהתפלל לשם שחרית אינו יכול לעלות לו
למנחה.

ובן יש להספק אם התפלל ערבית בסוף
הלילה ואחר שהתפלל נחזר לו שהתפלל
אחר שעלה עמוד השחר אם תעלה לו אותה
תפלה לשחרית שיוצא זה דדיעבד גם קודם
שחנך החמה או דכיון שהתפלל אותה תפלה
לשם ערבית א"א שתעלה לו לשחרית.

ובן מי שהתפלל מנחה סמוך לשקיעת החמה
אחר פלג המנחה ונזכר שכבר התפלל
מנחה אם יכול שתעלה לו אותה תפלה לערבית
מפלג המנחה שהרי יכול לעשות כר' יהודה
דס"ל דזמן תפלת ערבית מפלג המנחה ואע"פ
שכל יום הרי הוא מתפלל מנחה סמוך לשקיעת
החמה כרבנן מ"מ כתב בשו"ע סימן רל"ג
דדיעבד אם התפלל ערבית מפלג המנחה ינא
וגם בשעת הדחק הרי הוא מתפלל ערבית מפלג
המנחה, וזה שהתפלל מנחה שנית הוי ברכותיו